List 7. **NOVICE** Tečaj XXXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2. gold., za četrt let 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 18. februarija 1874.

Obseg: Še nekaj našim gospodarjem o uravnavi zemljiškega davka. — Nekoliko o umetnem gnoju. (Dalje.) — Gospodarske skušnje. — Gospodarske novice. — Ponudba sadjerejcem. — Zdravniška novica. — Ukaz o gospodarskih zadevah. — Spomini na deželni zbor Kranjski. — Prašajte Italijane: kaj je svoboda? — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Še nekaj našim gospodarjem
o uravnavi zemljiškega davka.

Postava od 24. maja 1869. leta, katera ukazuje, kako naj se na novo uravná zemljiški (gruntni) davek, v §. 22. govorí tudi o pomočkih za cenitev.

Za prvi cenilni pomoček imenuje ta §. po c. kr. deželni finančni gospóski izdelani izvirni izkaz tržne cene zemeljskih pridelkov iz petnajstletne dôbe, to je, od leta 1855 do 1869, — dalje so cenilni pripomočki: od davkarij izdelani izkazi od tega, po čim so v imenovani dôbi prostovoljno prodajali ali za čas v štant dajali posamesna zemljišča, cele kmetije in grajščine, — potem, kako so bile sodniške cenitve, — sedanje katastralne mape, in pa od posestnikov samih spisani gospodarski računi od l. 1855 do 1869. — §. 24. te postave pa govorí od tega, kako naj se presojajo ali pregledajo ti cenilni pomočki. Tudi §. 15. postavnega navoda govorí od tega pregleda in povdarja posebno to: ali so ti cenilni pomočki bili v smislu postave narejeni.

K tem cenilnim pomočkom naj dostavim vsaj nekoliko opazek, čeravno bi obširno razkladanje jako potrebno bilo.

Ko so bili cenilni pomočki pregledani in o njih komisijonalno sklepano, sta leta 1871 iz Dunaja prišla c. kr. dvorni svetovalec Elsner in centralni inšpektor Marchofsky, in si dala po referentih predložiti poprečne cene, ki jih je komisija določila po predlogih referentov. Ko pa so se te cene sèm ter tjè „pro“ in „contra“ razpravljale, prišel je mahoma na svetlo ukaz deželne komisije od 16. februarija leta 1871, št. 116, po katerem je bilo celo enoletno delo popolnoma završeno.

Ono delo pa deželni komisiji (to je popolni komisiji, ne le samim referentom) ni bilo predloženo, — a vendar so bili komisijni sklepi završeni.

Omenjeni ukaz št. 116 je veleval, kaj naj se dalje storí, in zapovedal cel kup podlag, po katerih naj se podpró vsi cenilni pomočki.

1. Kakor je znano, je Ljubljanski mestni magistrat Ljubljanske tržne cene kmetijskih pridelkov naredil.

Udje mnozih okrajnih cenilnih komisij so nasprotovali tem cenam, rekši, da niso prave, ter so dokazali, da mala mrvica Ljubljanskega žitnega trga na spodnjih Poljanah, na katerega le včasih kaj žita pride, a še to ni samo domač pridelek, nikakor ne more biti podlaga cenitvi po §. 24 za Kranjsko deželo. Tudi se je reklo, da zdaj ta zdaj drug magistraten služabnik po svoje pozveduje žitno ceno na tem trgu, ki je le bolj tržišče za špekulante itd.

Vsled teh ugovorov in vsled večkrat imenovanega ukaza št. 116 so bili zaslišani izvedenci, žitni trgovci, družba kmetijska, zbornica kupč., mestni magistrat itd., in spoznalo se je skor enoglasno, da Ljubljanska tržna cena nikakor ne more veljati za podlago §. 24. omenjene postave, ker Kranjsko žito od leta 1855 do 1869 počez vzeto nikoli ni tako drago bilo.

Ker je samo ta Ljubljanska tržna cena v smislu §. 24. stavka *a.* vsem okrajnim cenilnim komisijam na Kranjskem merodajna in so po njej naredili ceno žitu, zato naj kmetovalci pritožniki na to delajo, da se pri okrajni cenilni komisiji mesta Ljubljanskega nabrane pozvedbe, namreč one pod Exh. Nr. 32, 33, 48, 54, 55 in 61 od 23. februarija leta 1871, Exh. Nr. 46 od 5. marca leta 1871, Exh. Nr. 29 od 23. februarja leta 1871 in Exh. Nr. 45 od 5. marca 1871. leta — vnanjim okrajnim komisijam na deželi v prepisu na znanje dadó, da po njih one same verjetnost Ljubljanske tržne cene presodijo. Posebno važno je to, kar je zapisano v aktu pod štev. 29. od 23. februarija 1871, kjer so najodličnejši izvedenci Ljubljanski, kakor Jan. Baumgartner in sinovi, Jožef Kušar, Peter Kozler, Jožef Gregorič, Henrik Novak, Franc X. Souvan, Anton Kotnik, Val. Češko, Jožef Debevec, Avgust Činkel, Pavel Skale, Andrej Brus, Ivan Vilhar, Matija Gregorič, Karol Lukman, dr. Orel, Anton Frölich, Janez Kozler, Franc Peterca enoglasno izrekli, da tržna cena v Ljubljanski tabeli ne kaže prave cene Kranjskega žita.

Te in navedene druge pozvedbe so pač očividni dokazi, da Ljubljanska tržna tabêla postavno ne more veljati za podlago cenitvi, in da so se po takem pri računanji normalnih cen, stroškov in dohodkov pri cenitvi morale vsakako vriniti napake. Te cene — pazite dobro! — so pa poglavitna stvar pri cenitvi zemljiških dohodkov.

2. Drugi cenilni pomočki so pozvedene kupščine in zakupščine (štantnine) od leta 1855 do 1869.

Kar se tiče kupščin prodanih zemljišč, je le prav malo okrajnih komisij temeljito preiskavalo dotične kupne pogodbe. Prav drugače so postopali vladni uradniki. Oni so v smislu §. 26. postave in druzih naukazov iskali v njih večo vrednost za primerjanje in združevanje, da bi tako pomoček našli za svoje cenilne ta-

rife. Referenti so v ta namen dobili od svojih inšpektorjev kopita, po katerih naj delajo.

V račun navadne deželne mere obresti (činža), to je po §. 26., tistega činža, katerega za zemljišče dani denar zares nese, se je pa vrinila velika napaka, namreč ta, da se je previsoki stari gruntni davek na Kranjskem, ki ga more vendar enkrat konec biti, vzel v novo cenitev; k vsi kupščini zraven prepisnine so se namreč prišteli še na kapital izrajtani (kapitalizirani) davki z dokladami vred; ta znesek so razšteli (dividirali) z mero površčine (Flächenmass) in tako izrajtali kupščino enega orala in potem v deželi navadno mero obresti ali činža, ki ga daje zemljišče.

Naš sedanji zemljiški davek pa je previsok; to vé ves svet; to je pripoznal c. kr. davkarije načelnik pl. Felsenbrun v svoji statistiki leta 1866; to je pripoznal presvitli cesar sam z milostnim svojim sklepom, da se vsako leto preobloženim odpiše nekoliko davka, — in zdaj, zdaj se pa ta previsoki stari kapitalizirani davek z dokladami všteva kupščini (Kaufschilling)! Ali je po takem čuda, da je vrednost kupa (Kaufwerth) viša, kakor je v resnici dandanes? Da! večkrat je pri prodanih zemljiščih kapitalizirani zemljiški davek viši kot kupščina sama, večidel pa je vsaj tako visok, da se kupščina ne sklada z navadnimi razmerami.

Pritožnik naj vzame te od referentov narejene izkaze v roke in jih na tanko presodi, pa bode videl, da tak v deželi navadni proračun obresti s kapitaliziranim velikim zemljiškim davkom ne more veljati za cenilni pomoček po §. 26.

Nikar ne verjemite, da unidan na svitlo dane tarife so že zadnja beseda! Zdaj bodo na Dunaji pri centralni komisiji še enkrat pretresane in s sosednimi deželami izenačene. Če se iz Kranjske dežele ne pošlje mož na Dunaj, ki je izveden v vsem tem, potem pa križ Božji! Fr. Schollmayr.

Nekoliko o umetnem gnoju.

Spisal Fr. Kuralt.

(Dalje.)

Mnogim našim gospodarjem je že znano, kaj da je mešanec (kompost), al malo jih je še, da bi ga napravljali. Naredite si, dragi gospodarji, poleg gnojišča jamo, v njo metajte ves plevel, vse skedenske pleve, vse smeti, ves pepel in lug, vso sipačo, odpadli zid, človeške odpadke in scavnico iz sekretov, gnoj in perje od kuretine, kosti in mrtvo žival. Vse to zmešajte dobro z zemljo, polite ta kup večkrat z gnojnico, vsaki mesec ga enkrat premečite, potem zopet z gnojnico polite in da se kup ne posuši, pokrite ga z gnojem, s slamo ali pa s strstlino.

Na taki način boste dobili izvrsten gnoj, kateri je posebno dober za travnike in deteljišča.

Mešanec je bil ob času, ko je kolobarenje nastalo, najboljši gnoj pri pomanjkanju hlevskega gnoja. Ko je pa poljedelstvo od dne do dne na podlagi kolobarenja zmirom bolj napredovalo, in so se od zemlje zmirom obilnejši pridelki zahtevali, primanjkovalo je zmirom tudi bolj gnoja.

Hlevski gnoj in mešanec nista zadostovala, da bi se zemlji moglo povrniti vse, kar je ona poljedelcu dala. Tudi hlevski gnoj in mešanec nimata zmirom toliko potrebnih hranilnih delov, da bi zadostovali vsem rastlinam. Posebno jim pa v revni zemlji primanjkuje rudninskih hranilnih delov, kateri so rastlinam poglavitna hrana.

Kako neobhodno potrebni so pa vsi hranilski deli k rasti rastlinski, da se nahajajo v zemlji, to nam dokazuje sledeči poskus na gospodarski akademiji v Götting-u.

Poskus so naredili s turšico. Zrno kalilo je v steklenih skledicah, v katerih je bilo malo vode na dnu, in je bilo tako pokrito, da je lahko zrak na njega deloval. Tretji dan bile so kali in koreninice 5 milimetrov dolge. Postavili so to kal v cevke (Reagensrohr) z destilirano vodo napolnjene, tako, da so bile samo koreninice z njo v dotiki, kal pa ne. — To poskustvo je pokazalo, da rastline tudi v vodi — brez zemlje — izrastejo, da so le v vodi vsi oni deli rastlinske hrane raztopljeni, kateri so rastlinam za njihov živež potrebni.

V prvi cevki bili so vsi rastlinski deli raztopljeni, katere turšica k rasti potrebuje. Turšica izrastla je tako lepa, z vsemi svojimi deli, kakor v dobri zemlji.

V drugi cevki ni bilo amonijaka. Turšica zaostala je kmalo v svoji rasti in postala je bleda.

V tretji cevki manjkalo je gnjilca. Od početka rastla je turšica prav lepo, al kmalu je zaostala. Steblo bilo je slabo, perje šiljato (spitzig) in zdolej rdečo.

V četrti cevki ni bilo natrona. Rastlina bila je v početku skoraj boljša kakor pa pri prvem poskusu, kasneje pa je zaostala v svoji rasti.

V peti cevki manjkalo je kalija. Turšica je kmalu poginila.

V šesti cevki izpustili so apno. Kmalu se je opazilo, da rastlina noče več rasti.

V sedmi cevki izpustili so magnezijo. In tudi tukaj je rastlina kmalu svojo rast dokončala.

Jednako bilo je tudi v zemlji. Oves brez kremenaste zemlje je polegel, popledel in bil je gladek. Brez apnene zemlje zaostal je že pri drugem perju. Brez apna in natrona bil je samo 3 palce dolg. Brez magnezije bil je slab in je polegel.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* *Kako vinograde obvarovati spomladanskega mraza (slane).* — Na Francoskem pričujejo skušnje, da edino le s kadenjem moremo trte obvarovati slane. Treba je zato, da se zažiga taka tvarina, ki napravlja gost dim, ki se nizko nad nogradom razširja. Za to so najpripravniše pleve, ki se znesejo na kupe. Ko kaže toplomer, da je gorkota pod ničlo, se zažgo; te napravijo nizko razširjajoč se dim, ki gosto pokriva tla nograda in tako obvaruje zemljo prehudega izhlapenja in ohlajenja, in s tem tudi trte pozebline. Paziti se pa mora, da se nanosijo kupi na ono stran, od katere pihljá veter, ki goni dim po celem nogradu. Najboljše bi bilo, ko bi vsi trtorejci iste gorice skupno skrbeli tako dim napraviti. Zato kličemo zopet po združenji; v družbi je moč!

* *Kako se napravljajo koli (raklje) trpežni?* — Navadno se obžgó koli na spodnjem koncu, ki pride v zemljo. Veliko boljše napravimo to, ako namakamo kole v vodi, v kateri je nekoliko vitriola razstopljenega, in sicer na 7 bokalov vode 1 bokal bakrenega vitriola (Kupfervitriol). Koli ostanejo v tej razstoplini kakih 14 dni; če so prav močni ali debeli, tudi do 30 dni. Tako pripravljeni koli ostanejo zeló stanovitni.

* *Poskušati cepiče.* Če dobimo cepiče, ki so nekoliko suhi ali se nam vsaj dozdevajo vže veli, moremo se hitro o tem prepričati, če jih denemo v posodo, z vodo napolnjeno, in jo stavimo na solnce ali drug gorak kraj. Čez 24 ur vzamemo cepiče iz vode in zakopljemo v zemljo na senčnem kraji; 2—3 dni potem je pogledamo, in kmalu se prepričamo, ali se dajo še porabiti, to je, če so zeleni postali, ali so popolnoma vsahnili.

To je dobro sredstvo, kajti zametavati dobre, žlahne cepiče, je škoda, z vsahnelimi cepiti pa je zguba.

„Gosp. List".

Gospodarske novice.

* *Razstava grozdja.* V Klosterneuburgu bo letošnjo jesen razstava grozdja. Namen te razstave je, da se vendar enkrat ustanovi imenik posamesnih trt in bode konec zmešnjav v imenih.

* *Kmetijski poduk v ljudski šoli.* Minister poduka je stavil v letošnji proračun 5000 gld., s katerimi hoče plačevati izredne doklade onim učiteljem ljudskih šol, ki podučujejo mladino tudi v kmetijstvu. Prav tako!

Ponudba sadjerejcem.

Prišel je zopet čas, presajati drevesa in pripravljati cepiče za sadno drevje. Zdaj narezani in v zemljo posajeni cepiči frišni ostanejo noter do kresa. Če se pa pozneje spomladi narežejo, kedar je sok že za kožo, pa le ene dni strpijo in se hitro spridijo. Zato je potrebno zdaj oskrbeti si cepičev, da so takrat pripravljeni, kedar pride čas cepljenja. Najprej je treba cepiti češnje, potem pridejo češplje na vrsto, za češpljami breskve, potem pa hruške in jabelka.

Hruševe divjake, kateri so eno leto stari, in imajo dolgost od 9 do 12 palcev (colov), dam prav po nizki ceni — to je, po krajcarji. Obrodili so mi pa tako obilo, da jih imam čez dvakrat sto tavžent; zato bi jih rad prodal kacih 50.000. Če pa kdo želí krajših kakor 9 palcev visocih, jih pa tudi dam 100 za 50 krajc.

Kdor si hoče novo drevesnico narediti, ne more za nižo ceno priti k hruševemu zarodu, katerega na Kranjskem posebno manjka, kajti ljudje le bolj jabelka sejejo zato, ker jim hruške nočejo zeleneti. Meni so pa letošnje leto tako ozelenele, da jih je več kakor sem jih sam želel. Če si jih posestnik za 1 gold. kupi in na majhen prostor posadí, v majhnem času jih bo imel, da jih ne bo mogel na svojem prostoru posaditi. – Tudi jabelčnih divjakov se pri meni dobí, tako velikih, da so precej za cepljenje pripravni. Dam jih po 2 krajc. Koj v hiši se dadó cepiti in potem posaditi.

Dalje se pri meni dobodo hruške od 1 do 1½ sežnja visoke po 40 krajc. mnogovrstnih žlahnih sort, — jabelčna drevesa ravno tako velika po 30 krajc., — breskve posebno močne po 40 krajc., — cepljene češplje več imenitnih sort po 40 krajc., — orehi po 33 krajc., — jehova drevesa za vrte po 33 krajc., — korenine šporgeljnov po 3 krajc.

Andrej Net,
posestnik na Kokrici nad Kranjem.

Zdravniška novica.

* *Kinin zoper kozé.* Na otocih indiškega Arhipelaga so kozé med ljudmi vsacega naroda grozno hude — piše slavnoznani Laški naravoslovec in potovalec **Odoardo Beccari** iz Aru-otoka (v južnem kraji Nove-Guinee) — in ondi bivajoči Holandci jih ozdravljajo s kininom in — ozdravijo. Močna doza (60 do 100 Angleških granov) krotí hudobo kóz in naredí, da obilno gnojenje brez nevarnih nasledkov preteče. V Holandski bolnišnici v Amboini sta izmed 300 kozavih, ki so jih s kinino zdravili, le 2 umrla. Beccari tudi je zbolel za kozami; kinin je jemal in bolezen lahko prestal. — Tako vsaj se bere; naj zdravniki naši skusijo.

Ukaz o gospodarskih zadevah.

C. kr. ministerstvo je 29. oktobra 1873. leta oklicalo ukaz, ki prepoveduje vvaževanje trtnih bilf čez meje Avstrijske. Ta ukaz se glasí tako-le:

1. Zarad silne nevarnosti, da se ne razširi po trtni uši filokseri*) huda trtna bolezen, prepoveduje se vvaževanje bilf čez meje omenjenih dežel in kraljestev.

2. Kolči (brez korenin) smejo se vvaževati, če niso zadelani in zaviti s trtnim listjem.

Spomini na deželni zbor Kranjski.

Obravnava o zalogi slovenskih šolskih knjig.

Ko smo poročali o razpravah deželnega zbora, obljubili smo, da nekatere govore prinesemo cele po stenografičnih zapisnikih. Spolnovaje to svojo obljubo, začnemo z obravnavo o zalogi slovenskih šolskih knjig. Naj zdaj tù najpred omenimo na kratko, za kaj je šlo pri tem predlogu deželnega odbora.

Živa potreba, da se vendar enkrat naš materni jezik vpelje v srednjih šolah (gimnazijah in realkah), je napotilo deželni odbor do predloga za osnovo deželne zaloge za izdavanje slovenskih učnih knjig, ker se nam vedno očita, da nimamo knjig, zato pa se vlada izgovarja, da ni mogoče, slovenski jezik vpeljati v srednjih šolah. Glavni namen šolske založnice je pa ta, da se s pomočjo deželnega zaklada tiskajo in izdavajo slovenske šolske knjige. Deželni zaklad postane po takem založnik knjig; on jih prodaja in iz skupljenega denarja povrača temu zakladu stroške tiska. Ko pa so deželnemu zakladu iz prodanih knjig povrnjeni ti stroški, potem vsi še neprodani iztisi knjig postanejo popolna lastnina pisatelja.

Kar se toraj iz deželnega zaklada nakloni izdavanju šolskih knjig, to ni darovano ali zavrženo, ampak le brezobrestno posojilo je; založba je, ki se ima povrniti po prodanih knjigah. A tudi ta založba je omejena na znezek, ki se preseči ne smé.

Ta predlog deželnega odbora, ki ga je živo priporočal finančni odsek, je Dežman skušal spodbiti z ugovori, ki jih čitatelji naši zvedó iz obširnega in jako tehtnega govora dr. Costovega.

Govor dr. Coste.

Meni se zdi jako nedosledno, da ni moj gospod predgovornik predloga tako-le stavil: „čez denašnje predloge deželnega odbora, oziroma finančnega odseka naj se prestopi na dnevni red." Gotovo je, da bi deželni odbor, oziroma finančni odsek ne bil nasvetoval, naj se ustanovi tak zaklad za izdajo slovenskih šolskih knjig, ako bi ne mislil na druge knjige, kakor tiste, katere so potrebne za strokovne šole. Če je dež. zbor sklenil ustanoviti take šole za kmetijstvo, sadjerejo itd., mora dosledno skrbeti tudi za potrebne knjige; to je jasno, to je naravno. Zato pa ni treba posebnega sklepa deželnega zbora. Dobro je torej predgovornik omenil, da glavni namen tega zaklada za izdajanje slovenskih šolskih knjig niso strokovne šole, temveč, da so ravno srednje šole, naše gimnazije, realke in meščanske šole. Zarad tega pa tudi mislim, naj vsak zoper vso postavo glasuje, kdor ni za ta važni del te postave.

Kaj pa nas je napotilo, da smo ta predlog prinesli v deželni zbor? Napotile so nas zdanje razmere naših srednjih šol. Upanje, katero smo imeli pod ministerstvom Hohenwartovim, da se bode tudi naša šolska stvar na boljše obrnila, — upanje, da se bode res nekaj v narodnem smislu zgodilo, to upanje je popolnoma propalo. Ne samo, da se je vse nazaj vzelo, kar je

*) „Novice" so lani prinesle podobo te uši.

ministerstvo Hohenwartovo, in lahko rečem, tudi poprejšnji minister uka, ki je sedaj zopet minister, sam dovolil, kajti znano je, da je ravno g. Stremajer ukazal, naj bode spodnja gimnazija v Kranji popolnoma slovenska. Hohenwartovo ministerstvo je še mnogo druzega dodalo in izreklo, naj se vpelje na Kranjskih srednjih šolah utrakvizem. Vse to je zdaj odstranjeno. Na realki v Ljubljani se ne sme več slišati slovenska beseda in tudi na naši gimnaziji je ta stvar jako slabo prenarejena. Ostali so namreč nekateri predmeti s slovenskim učnim jezikom, a to je popolnoma napačno vredjeno, tako, da se res kakor nalašč dela, da se dopelje cela stvar „ad absurdum". Na primer se je imela do zdaj zgodovina in zemljepisje v slovenskem jeziku prednašati, a zdaj je izrečeno v ministerskem ukazu, naj bo slovenski jezik za aritmetiko učni jezik. Vsak mora reči, da je to narobe svet. Tedaj ne samo pri nas, kjer se vlada še ne upa popolnoma germanizirati, vidimo, kaj je upati od sedanje vlade o šolskih zadevah, — še bolj vidimo to, če gledamo v take dežele, kjer slovenska narodnost nima prav nobene izdatne podpore in kjer je tudi v deželnem zboru glas slovenskih zastopnikov premajhen, da bi premagal. Poglejmo na Štajarsko. Na Štajarskem se je letos po vladinem predlogu sklenilo, da se ima na realkah učiti francoski, angleški jezik in Bog vedi, kaj še, samo domači slovenski jezik se ne sme učiti! Pa se tudi ne more učiti zarad tega, ker so učenci z drugimi predmeti tako obloženi, da jim ne ostane časa izučiti se v maternem jeziku. To je tisto, kar nam žuga, da se bode tudi na Kranjskem vpeljalo, in tem namenom se moramo dejansko zoperstavljati in dejansko tista sredstva dovoliti, katera so potrebna, da se slovenski jezik ohrani v srednjih šolah. Kako treba nam je to, kaže primerljej iz deželnega šolskega sveta. Prišla sta dva pisatelja slovenska, oba profesorja, jako izurjena ne samo v svojih strokah, ampak tudi v slovenskem jeziku, in predlagal je eden fizikalično zemljepisje in drugi aritmetiko za prvi razred gimnazije. Ona sta bila že več ko pred pol letom prosila, naj deželni šolski svèt predlaga te knjige ministerstvu za primerno podporo, kakor je ministerstvo poprej v drugih primerljejih tudi tako podporo dajalo. Dotični poročevalec je to stvar odložil, kolikor mu je bilo mogoče, in po šestih mesecih pride s svojim predlogom ter predlaga: „fizikalično zemljepisje dozdaj ni predmet nauka v gimnazijah; toraj ta knjiga ni za podporo in naj se pisatelju nazaj vrne". Druga knjiga je aritmetika, izdelana po šolski knjigi, katero je ministerstvo potrdilo za 1. razred gimnazije in sicer po najnovejši izdaji aritmetike viteza dr. Fr. Močnika. Referent zoper prestavo ni mogel niti najmanjšega ugovarjati, vendar je predlagal, naj se tudi ta knjiga ne priporoča za podporo, akoravno je ministerstvo v zadnjem definitivnem ukazu izreklo: „Nur in dem Falle, als vollkommen geeignete Lehr- und Uebungsbücher für den Unterricht aus der Mathematik in der I. und aus dem Latein in der III. Klasse mittelst der slovenischen Sprache hergestellt und approbirt werden sollten, kann die Frage in Erwägung gezogen werden, ob der Gebrauch der erwähnten Sprache auch auf diese beiden Lehrfächer in der bezeichneten Klasse ausgedehnt werden soll". Ministerstvo je s tem reklo: „če pride primerna knjiga, se more po tem govoriti o tem, ali naj se aritmetika v 1. razredu slovensko razlaga ali ne. Vendar predlaga referent — c. kr. deželni šolski nadzornik! *) — da se te knjigi ne nasvetujete za podporo samo zarad tega ne, da ministerstvo ne more veleti, naj se slovenski jezik vpelje za aritmetiko. Se ve, da sta oba predloga padla po večini glasov v deželnem šolskem svetu in da se je ministerstvu nasvetovala podpora za obe knjigi. Al tak predlog se je vendar stavil v naši deželi, tak predlog, ki popolnoma nasprotuje najnovejši odločbi sedanjega ministerstva! Treba je toraj boriti se za to, da ostane tudi slovenski jezik učni jezik, in to nas je napotilo, ta predlog staviti, in če ta pade, naj pade cela predloga. Za strokovnjaške šole bodemo že potrebna šolska sredstva brez te dovolili, važno je, da se na to ozre slavni deželni zbor.

Gospod Dežman je pa mnogo ugovarjal temu predlogu. Prvič je rekel, da dvomi, da se bode kedaj vpeljal slovenski jezik v naše srednje šole; on pravi, da vse to, kar smo poskuševali do zdaj, je pokazalo, da sploh ni mogoče slovenski jezik imeti v naših šolah. Temu nasproti rečem jaz, da slovenski jezik je že zdaj učni jezik za nekatere predmete na Kranjskih gimnazijah, toraj ni dvombe, da se bode vpeljal; on je že vpeljan, le obvarovati ga je treba, da se ne bode zopet postavil pred duri. Gospod Dežman se posebno sklicuje, da je ministerstvo že leta 1871 od realne gimnazije v Kranji dobilo o utrakvizmu razsvetljenje „in sehr beherzigenswerther Weise", in on pravi, da je ta, ki je tako govoril, vendar strokovnjak, kateremu moramo verjeti. Tako dolgo, dokler bodo možje strokovnjaki, kateri ne poznajo stvari, ki ne morejo govoriti v slovenskem jeziku ne besedice, tako dolgo, dokler bodo taki možje sporočali, tako dolgo, da se bode sklicavalo na take strokovnjake, smo res obsojeni! Da ni treba več govoriti v slovenskem jeziku, reklo se bode zmirom: „Die einzige Seligkeit liegt in der deutschen Sprache!" (Dobro! veselost.) Če je ministerstvo pritrdilo temu, kar je ta strokovnjak, ki ni zmožen slovenskega jezika, povedal, še enkrat rečem, da se temu tudi ni čuditi. Imel bom priložnost, se bolj na tanko pozneje še izraziti. Če je ministerstvo tistih misli, kakor jih je izrekel gosp. Dežman, potem ni dvomiti, da bode ministerstvo skrbno iskalo in nabralo vse in povsod, kar bi moglo biti zoper podučevanje v slovenskem jeziku na srednjih šolah.

Gosp. Dežman pravi, da so strokovnjaki obsodili utrakvizem. Na to rečem, da to ni istina. Nekaj strokovnjakov se je izreklo zoper, nekaj pa tudi za utrakvizem. Moram reči, da ne previdim, zakaj bi ne bilo mogoče, v osmih letih gimnazijalnega ali realnega šolstva se popolnoma naučiti dvojnega jezika, tako popolnoma namreč, da učenec stopi iz gimnazije ali realke zmožen ne samo slovenskega, temuč tudi nemškega jezika. To pa je mogoče izpeljati le tistikrat, ako se učijo nekateri predmeti v nemškem, in drugi v slovenskem jeziku, kakor je nameravalo Hohenwartovo ministerstvo. Če pridejo dečki v prvo šolo gimnazije brez znanja nemškega jezika, se tam več predmetov slovenski uči in tako čem daljše se pomika v učenji, tem bolj se zlajšuje slovenski kot učni jezik, ter se tam več predmetov prednaša v nemškem jeziku. To je popolnoma mogoče; če pa pride en strokovnjak, ter reče, da to ne gré, mu odgovorim, da sem tudi jaz strokovnjak v takih rečeh. Ne samo profesorji so strokovnjaki! Zakaj bi ne bil človek, ki je toliko v šolo hodil kakor jaz, tudi strokovnjak v šolskih zadevah. Jaz sem že 1854. leta dobil ponudbo od ministerstva, da bi bil šel za profesorja na univerzo Krakovsko, in bi bil toraj že 20 let profesor, ako bi bil ponudbo sprejel. Tistikrat sem imel vse potrebne lastnosti za tako profesuro, zdaj pa bi prišel kak gimnazijalni profesor, ki se je še le zadnja leta izučil kot strokovnjak, in bi mi rekel: „Ti od tega nič ne veš!" (Veselost.) To je tista napačnost, na katero se zmirom sklicuje, da se misli, le gimnazijalni profesor je strokovnjak in mi vsi drugi — nič ne vemo! (Dobro!) (Kon. prih.)

*) Gosp. Vrečko je menda ime temu šolskemu nadzorniku. Vred.

Politične stvari.

Prašajte Italijane: kaj je svoboda?

Svoboda je prečudna stvar. Ta jo tolmači tako, drug narobe, a vendar se imenujeta oba svobodnjaka.

Na Laškem pošilja svoje otroke v šolo, kdor hoče; kdor noče, ga nikdo ne sili; „mi si ne damo svobode vzeti, da storimo s svojimi otroci, kar nam drago“, — tako so govorili unidan poslanci v Laškem državnem zboru.

Kdor ne verjame tega, naj sliši, kaj se je nedavno godilo ondi.

Ministerstvo, spoznavši potrebo, da se ljudstvo k marsikateri za nj dobri in potrebni stvari siliti mora, je predložilo državnemu zboru načrt postave o prenaredbi ljudskih šol in je privzelo zapoved, da vsak za šolo ugoden otrok mora v šolo hoditi. Minister nauka Scialoja je ta načrt zboru predložil s podpornim poročilom.

Al kaj se zgodí? Državni zbor se je uprl tej postavi, je spodbil vsak posamesen članek njen, in se 14 dni ravsal in kavsal z ministerstvom. Pričkali so se v več sejah o plači učiteljev in pa o tem, ali naj bi otroci šolski denar plačevali ali ne. Vsega debatovanja konec pa je bil ta, kakor smo že gori rekli, da šolska postava ni bila sprejeta, ker je velika večina poslancev rekla, da „otroke v šolo pošiljati ali ne pošiljati, spada v nedotakljivo pravico vsacega državljana!“ — Minister nauka je na to stopil iz ministerstva in vlada ne bode si kmalu upala, s tako postavo stopiti pred državni zbor.

Žalostno je, ako je državni zastop tako neveden, da misli, da ljudstvu ni treba poduka dandanes, ko je človeku vsacega stanú podučene glave potreba. In vendar naši liberalci hvalisajo Italijane, da so „omikan narod“, ki vé ceniti „svobodo“, ker preganja cerkev in duhovne!

Taki so pojmi o svobodi dandanes!

Če pa pri nas ne hodijo na kmetih vsi otroci v šolo, do katere imajo celo uro hodá in še več, pa so vrh tega še slabo oblečeni, bôsi in lačni — no, je pa oginj v strehi in naši stariši so „divjaki“, na Laškem pa so „svobodnjaki“!

Mnogovrstne novice.

* *Kako je Korošk kmet Prusa izplačal*, o tem pripoveduje „Kärntner Blatt“ zanimivo dogodbo tako le: Lansko poletje je med mnogimi tujci, ki poleti radi zahajajo v prijetno gornjo Zilsko dolino na Koroškem, prišel tudi nek gospod iz Pruskega. Prusi so znani širokoustniki. V gostilnici vasi K... začne Prus marsikaj pripovedovati o novi Nemčiji in med drugim kvasi tudi to, da to novo cesarstvo je „po Božji volji“ („unter Gottes Fügung“) tako veliko, da v njem solnce nikoli ne zaide. Zilski kmet pa, ki ni tako neumen, kakor je Pruski bahač mislil, in je tiča poznal po petji, seže Prusu v besedo ter pravi: „Gospod, ali pa tudi veste, zakaj gospod Bog pri vas ne dá solncu v zaton iti? Glejte, on prav dobro vé, kaj vse vi uganjate, in ker se bojí, da ne bi v temoti še huje gospodarili kakor dozdaj, zato ne pusti, da bi solnce v vašem cesarstvu zatonilo.“ — Prusu se je nos obesel in je omolknil.

* *Toliko volkov se je na Koroškem* letošnjo zimo prikazalo, ki toliko škodo delajo, da so premije za vstreljeno zver povišali in strelnino za volkuljo postavili na 50 gold., za starega volka na 40 gold., za mladega na 20 gold.

* *Hudo zimo imajo na Laškem letos*, kjer sicer „pomaranče pod milim nebom cvetó“. V Florenci imajo ledú na kupe in mraza so imeli včasih po 7 stopinj. V Rimu pogostoma sneg gré in še dalje proti jugu ima Laška dežela sneženo odejo. Le v Sicilijo se severni burovž ni priklatil; tù zelení in cvetè vse, žalibog pa tudi roparji, in sicer tako, da se ljudjé iz Palerme ne upajo kam dalje brez spremstva karabinierov.

Naši dopisi.

Štajarsko. *Iz Gradca.* — Med tem, ko je naše mesto pravo gnjezdo liberalcev novega kopita in mestni zastop celó zahteva posilni brezcerkveni zakon, se pa vendar nahaja, in to iz najviših stanov, pogumnih mož, ki v katol. političnem društvu krepko na noge stopajo zoper verske postave, ki jih je uni dan ministerstvo predložilo državnemu zboru. Dva kneza: knez Alfred in Alojzi Lichtenstein in grof Pergen so v zboru 3. dné t. m. izvrstno govorili. Knez Alojzi Lichtenstein je kazal stališče, na ktero naj se vstopijo katoličani nasproti onim postavam; knez Alfred Lichtenstein pa je razložil, zakaj so zdaj one postave prišle v državni zbor, in kazal potrebo, srčno stopiti na bojišče, ki se je katoličanom vsililo; grof Pergen je pretresal načela, na katerih slonijo verske postave. Zbor je pri tej priči vkrenil adreso svetlemu knezoškofu dr. Zwerger-ju, v kateri naj se razloži mišlenje društva o verskih predlogah in se mu zatrdi obljuba nepremakljive zvestobe in udanosti; poleg adrese bila je tudi resolucija sklenjena, katera izreče, da so verske predloge „težko oškodovanje najsvetejših in zagotovljenih pravic Avstrijskih katoličanov“ in da v njih tiči „kal največih nevarnosti za notranji mir, obstoj in varnost države in naše slavne in ljubljene vladarske rodovine, zato postaja vsacemu katoličanu dolžnost, z vsemi postavnimi pripomočki delati na to, da te predloge ne postanejo postave“.

Iz Gradca. (*Goveje kuge*) je pri nas za zdaj konec, vendar je c. k. deželna vlada, gledé na to, da je bilo mnogo kužnine zatrošeno in je tedaj lahko mogoče, da se ni povsod čisto vsa pokončala, z oklicem od 25. dné p. m. na srce položila vsem posestnikom, naj vsako bolezen goveje živine nemudoma naznanijo okrajni gosposki, županom pa, da ostro čujejo nad tem, da se iz kake sosedne dežele, kjer je goveja kuga, skrivaje ne pripelje nobeno govedo. V tem oklicu naznanja deželna vlada, da je na Štajarskem od 6. do. 23. januarja kuga razsajala v 46 hlevih 18 krajev in je zbolelo 132 goved, odkat erih jih je poginilo 33, bolnih se pobilo 99, kužnine sumljivih pa 70, da po takem znaša skupna zguba 132 goved, za katere, razen 33 poginulih, so lastniki celo odškodovanje iz državne kase prejeli. Le temu ostremu postopanju se je, kakor pri vas na Kranjskem, posrečilo zadušiti kugo s precéj majhno zgubo. Da bi to bilo na Hrvaškem, zatrošena bi bila ondi že po več kmetijah, kajti Ogerska vlada si hoče povsod posebne hruške peči, nima naših postav, in gleda in gleda, kako govedo za govedo napada kuga, za katero ni na svetu nobenega zdravila. Da bi le dr. Bleiweisov nasvet, ki ga je v lanskem deželnem zboru stavil in je tudi obveljal bil, bil na Ogerskem tako sprejet, kakor zasluži na korist Ogerske, pa tudi vse Avstrije!

Trst 13. sveč. — Ker „pust“ kmalu svoj regiment odloži, naj povem, kako je bilo pri nas in v okolici naši. V Trstu vidiš vsaki večer ošemljene, pa tudi napol pijane osobe tavati po kavarnah in krčmah; pripetí pa se rado, da pod marsiktero krinko je skrito hudo sovraštvo; nepoznana oseba se na ta način maščuje nad svojim sovražnikom; zato ne preide leto, da bi se kronika umorstev ravno po tej poti ne polnila. — Med društvi, ki imajo svoje plese bolj ali manj sijajno, pa

tudi naša narodna društva ne zaostajajo. Mestna čitalnica je imela že 3 lepe plesalne zabave; véliki ples z „besedo" pa bo juter 14. t. m. Pevski zbor iznenadil nas bo, kakor čujem, z lepimi melodijami. Podoba je, da naša tržaška čitalnica se bode na novo oživela ter postala to, kar je bila leta 1853, namreč pravo narodno ognjišče Slovanom v Trstu. V ta namen naj zdajni odbor na to dela, da se projektirani oder brž ko mogoče dovrši. Z okusnimi dramatičnimi predstavami si bode zgubljeno zopet pridobila, to je privabila si bode mnogo udov, ki bodo radi gledali, kar jim bode muza Talija narodnega ponudila. Ni ne dvombe, da naša čitalnica bila bi lahko največa in najmočneja čitalnica v vsej Sloveniji, al žalibog, da tudi pri nas je malomarnost velik naroden pregrešek. — Vojaški ples podčastnikov domačega polka je napravil v vseh krogih simpatičen vtisek, še posebno pa v narodnem obziru; dvorana je bila z velikim grbom Slovenije, to je, s grbom združenim z vsemi slovenskimi deželami in z nebrojnimi trobojnicami okinčana. Naši fantje so ta večer res naredili čast svoji domovini. Slava jim! — Tudi tako imenovana kmetiška čitalnica v Rojani je imela v Vodnikov spomin 1. dne t. m. „besedo" z igro „Revni poet", ki je bila, kar se g. Laharnarja tiče, dobro igrana; daljo kritiko pa opustim, da ne dregnem, če tudi brez krivde, v sršenovo gnjezdo; tega pa vendar ne morem zamolčati, da se v Rojanski čitalnici, ki je narodna slovenska, prebavi največ laščine. Pevci Boluski – slava jim! — zadovoljili so občinstvo jako obilno. Kdo jih je povabil, nam je neznano, in zakaj. Kar pa se Rojanskih pevcev tiče, bilo je le grdo obrekovanje, kar je nekdo v „Narodu" pisal, da so se slovenski reči izneverili. Da ne hodijo več pét, je istina; al kdo je kriv tega? Le ohola mestna gospôda v pinjah, ki se kot najfinejši glave hočejo vêsti! Pri besedi in igri „Pot skoz okno" lansko leto so Rojanski pevci na povabilo odborovo prišli pét v čitalnico; al kako surovo se jim je izplačala njihova vljudnost! In kdo je to zakrivil? Neki širokoustni Resman s svojo stranko žalostnega spomina. Kakošna je čitalnica zdaj, in kakošna bila je pred dvemi in tremi leti? Lahko bi se jej zapelo: „Kje so časi, kje so dnevi?" Al v Rojanski čitalnici bi se ta pesem ne razumela! Come? cosa canta?

Iz Št. Petra na Notranjskem 15. febr. – Pravila tukajšnjega mednarodnega *) bralnega društva je slavna c. k. deželna vlada potrditi blagovolila. Začasni odbor vabi uljudno daljne in bližnje sosede vdeležiti se otvorjenja na 22. t. m., pri katerem se bode za zdaj po programu — ki se bode tiskan razposlal — vpisovanje udov, naročevanje časnikov, volitev stalnega odbora vršilo.

Ostrog pri Št. Jerneji na Dolenskem 15. sveč. (*Nesreča požara. Gasilnica Samasova. Hitra pomoč banke „Slovenije".*) 8. dne t. m. je bila v naši vasi velika žalost in strah. Ko so ljudje ob 10 uri k sv. maši odšli, se vname pri nekem gospodarju škopa pri hlevi, ter začne neusmiljeno goreti. Zgorelo je trem gospodarjem vse poslopje, četrtemu pa kozolc. Ker so ljudje v Št. Jerneji na prižnici zvedeli, da v neki bližnji vasi gori, hiteli so domú in potem na pomoč. Iz Šentjerneja pa so brž prišli na pomoč z novo, prvikrat rabljeno gasilnico, ki je posebno dobro služila in še večo nesrečo odvrnila. Hvala možem, ki so z gasilnico prišli in delali! Gospodar, ki je nemudoma konje vpregel, je zato dobil 3 gld. Prav tako! To spodbuja ljudi na naglo pomoč drugi pot. Ker tudi v Kostanjevico je šel s konjem eden ogenj naznanit, so vrli Kostanjevčanje kmalu za Šentjernejsko gasilnico z svojo gasilnico prišli na pomoč, samo to jih je zaviralo, da ni tekoče vode blizo; vzeli so zato iz že skoraj suhih vodnjakov vso vodo, morali so jo hitro voziti iz potoka na Prekopi, in po taki pridnosti ste obe mašini prav dobro gasili. Posebno daleč je neki gnala Št. Jernejska, od Samase v Ljubljani narejena gasilnica ter ljudi tako navdušila, da si želijo sedaj vsaj za vsaki dve vasi eno gasilnico imeti. Pač živa potreba bila bi ta! — Zgoreli ste dve kobili (ena breja) gospodarju, pri katerem se je ogenj začel. Žita pri drugi hiši bilo je gotovo nad 20 mernikov; rešili so ga po polivanji z gasilnico vsaj čez 80 mernikov, ter tako vbranili, da ni ogenj segel po vsi vasi, kjer so večidel lesene hiše prav blizo skupaj. Škoda je velika; vendar sta vsaj dva od štirih pogorelcev zavarovana: eden pri Gracarski za 400 gold., dva, katerima je vse zgorelo, pa nikjer, in eden, ki mu je samo kozolec zgorel, pri naši domači banki „Sloveniji" v Ljubljani. V nedeljo 8. svečana je pogorel kozolec Jan. Smoliču v Ostrogu, in v sredo, to je, 11. svečana pa je banka „Slovenija" že mu denar poslala. Naj jej zato bode tù najgorkejša zahvala izrečena za tako naglo povrnitev škode in živo priporočana vsem našim gospodarjem! Pa le zopet pri tem ognju vidimo na sramoto deželi in na lastno škodo pogorelcem, da je dokaj nemarnih gospodarjev, ki še nimajo zavarovanega svojega posestva! Janez.

Iz Ljubljane. (*Občni zbor slovenske Matice v Ljubljani*) bode 4. dan meseca marca 1874. l. Ob 8. uri zjutraj se bode sv. maša služila v stolni cerkvi, občna skupščina pa v čitalnični dvorani pričela ob 3. uri popoldne. Vrsta razgovorov jej bode sledeča:

1. Predsednik nagovorí zbrano skupščino.
2. Poročilo o odborovem delovanji od 26. sept. 1872. l. do konca februarija 1874. l.
3. Račun od 1. julija 1873. l.
4. Volitev treh udov, da pregledajo, presodijo in potrdijo odborov račun vsled 9. §. a) Matič. pravil.
5. Proračun od 1. julija 1873. do 1. julija 1874. l.
6. Volitev 11 odbornikov, in sicer:

A. 10 odbornikov namesti onih 1869. l. voljenih, med katerimi so

a) Ljubljanski: L. Jeran, Peter Kozler, Ivan Vilbar, dr. Jernej Zupanec;

b) vnanjih: Fr. Erjavec, Anton pl. Gariboldi, dr. Gr. Krek, Božidar Raić, dr. Janko Srnec, Davorin Trstenjak.

B. 2 odbornika namesti umrlih Ljubljanskih: Antona barona Cojza in Antona Lesarja.

Opombe. Pri volitvah odbornikov Matice se vštevajo tudi volilni listki tacih družbenikov, kateri sicer niso mogli sami priti, pa so vendar svoje volilne listke odboru poslali tako, da ni prav nič suma zarad kake prevare (§. 11. pravil.). — Račun za preteklo, proračun za prihodnje društveno leto in volilni listi se pred razgovori razdelé nazočim družbenikom. — Gospod odbornik Davorin Trstenjak se je prostovoljno odpovedal odborništvu in odbor Matičin po sklepu 17. julija 1872 mu pismeno hvalo izrekel ne le za njegovo marljivo delovanje v odboru, ampak tudi sploh za vso zlasti pisateljsko podporo.

Vse častite družbenike Matice slovenske na IX. občno skupščino vabi

Dr. E. H. Costa, prvosednik.

— (*V prihodnjem občnem zboru Matice slovenske*) se voli 12 odbornikov, deloma na mesto tacih, ki vsled družbinih pravil izstopijo, pa se zopet voliti smejo, deloma na mesto lani umrlih. Da gospodje udje vedó, koga naj volijo, nasvetuje jim volilni odsek, kateremu na čêlo so se vstopili dr. Jan. Bleiweis, dr. Costa in

*) „Mednarodnega"? Ali je to pogrešek pisma? Če ne, ali je društvo slovensko laško-nemško? Vred.

dr. Vončina, sledeče gospode a) v Ljubljani stanujoče: Luka Jerana, Petra Kozlerja, Val. Krisperja, Mateja Močnika, Iv. Vilharja in dr. Zupanca, — b) zunaj Ljubljane bivajoče pa: prof. Erjavca v Gorici, dr. Kreka v Gradcu, prof. Majcigerja v Mariboru, župnika B. Raića na Štajerskem, župnika Jan. Parapata na Kranjskem, prof. Šumana na Dunaji. — Če vsi nasvetovani niso vsacemu volilcu všeč, kakor je to pri vsacih volitvah, naj se drage volje pomisli, da se je odsek pri svojem nasvetu držal vodila, da ne gré odstraniti mož, ki so zdaj odborniki in delalni bili na prid Matici, ali na novo voljeni delali bodo. — Volilne liste naj gosp. družbeniki kmalu blagovolijo poslati Matičnemu predsedniku.

— (*Iz seje deželnega odbora 13. febr.*) Edvardu Pfefferer-ju, učencu v gozdarski šoli v Šneperku, se je podelila štipendija. — Pobiranje 20% priklade na vžitnino za občinske potrebščine se je mestni občini Kranjski za letošnje leto dovolilo. — Vsled naznanila nekega c. k. okrajnega glavarstva, da se je uradni pečatnik nekega županstva zlorabil, ker ga župan ni dobro shranoval in zapiral, dobijo vse županije opomin, da imajo župani pod osebno odgovornostjo občinski pečatnik vedno dobro shranovati. — Po naznanilu županstva občine Boštanjske pri Radečah se je postavil v smislu deželne postave od 11. maja leta 1873 v imenovani občini posredovalni odbor za poravnavanje prepirov med strankami; zato se je obrnil na deželni odbor za potrebne tiskovine za svoja opravila.

— (*Zidanje mestne šole*), o kateri smo unidan govorili, je dobila Ljubljanska stavbena družba (Baugesellschaft). Seja, v kateri je včeraj mestni odbor to stvar obravnaval: komú naj se zidanje izročí, bila je silno viharna: enako število glasov bilo je za Faleschinia kakor za stavbeno družbo.

— (*Podpisuje se zdaj po mestu peticija*), da bi vojaško bolnišnico iz mesta djali.

— (*Pri banki „Sloveniji“*) se je pretekli teden do 7. dne t. m. oglasilo 197 zavarovanj.

— (*6 štipendij za zdravniške študije v Gradcu*) po 252 gold. na leto je razpisanih. Prosilci morajo znati jezik slovenski in se zavezati, da po končanih šolah 5 let služijo na Kranjskem.

— (*Včerajšnjega „Slovenca“*) je policija v prepoved djala zarad članka „Politika na kmetih“.

— (*Pobirki iz časnikov.*) Ko je „Laib. Schulzeitg.“ v svojem 2. listu dr. Razlaga in dr. Zarnika obrala zarad njunega veternaškega značaja o šolskih rečéh, razliva v 3. listu svoj žolc na vrednika zamrlega „Slov. Učitelja“ in sedaj dopisovalca „Slov. Naroda“ g. Lapajna. Ni pa še tega dolgo, kar sta „Slov. Učitelj“ in „Schulzeitung“ združena na boj šla nad „Učit. Tovarša“ in nad klerikalni deželni zbor in odbor; ni še dolgo, kar je „Narod“ neznano glorijo pel „Schulzeitung-i“, rekši, da je dobro vredovana, da ni skor lista, ki ne bi se odlikoval po kakem članku prof. Gariboldi a, Linharta itd., da je odločno liberalna, da „Krain. Lehrerverein“ vkljub neugodnim razmeram na mnogo boljših nogah stojí nego „učit. društvo“, da napravlja zanimive večernice, da ima modre, marljive, za učiteljstvo jako navdušene močí, — in take strašanske hvale poje jim „Narod“ več, ali, kakor „Schulztg.“ sama pravi: „und so geht es fort mit noch andern Komplimenten“, — zdaj pa sta se „Narod“ in „Schulzeitung“ zagrizla tako, da je grdo brati, kar piše ta in uni. Pisarije „Naroda“ na sramoto staviti, to se vé da zadene vsak „Uebungsschüler“, kajti kar je v „Narodu“ pred 14 dnevi bilo belo, je danes črno; pisatelje njegove vodi le strast, zato pozabijo danes, kar so pisali včeraj, vredništvo pa samo ne vé, kaj je imelo v svojih listih pred mesecem dnevi; — vendar se more reči, da ga „Schulztg.“, vselej zgrabi na najbolj občutljivem mestu — pri lastnih besedah, po katerih se zamotuje v protislovje. Tako citira v 3. listu iz štev. 292. ono nezmerno hvalo, s katero jo je kadil „Sl. Narod“. — Kako malo taktike pa vendar pri vsem tem „Schulzeitung“ v svoji polemiki ima, kaže to, da se z „Narodovo“ hvalo z debelimi črkami ponaša, rekoč: „wir müssen sagen, wir sind stolz auf diese glänzende Anerkennung des „Slov. Narod“, čeravno vé, da je gosp. Lapajne pisec „Narodove“ hymne o „Schulzeitung-i“, — to je, tisti „Jurček Lapajne“, kakor ga ona na prejšnji strani imenuje: „Dieser lächerlich aufgeblasene, arme Tropf, der eigentlich gar nicht weiß, was er will, der bald seine Gegner lobt und sie seiner eigenen Partei, die er mit Schimpfworten belegt, als Muster hinstellt, ein anderesmal ihnen wieder jeden Werth abspricht. Und dieses schwankende Rohr soll eine Stütze der Lehrerschaft sein“ — in tacih in enacih zabavljic je polna cela stran. A s hvalo onega pisatelja, ki ga tako zaničljivo popisuje, se vendar ponaša „Schulzeitung a“!

Če take in enake rečí očitno beremo v časnikih, — če vidimo, kako danes Gariboldi, Linhart in Sima nadučitelja Lapajneta imenujejo „einen Menschen, der mit vieler Nachsicht nur ein Befähigungszeugniß Nr. 3, also des letzten Grades erhalten hat“, „einen armen Tropf“ itd., drugikrat pa Lapajne vpraša vit. Gariboldi-a in Simo: naj skažeta, s kakošnimi spričali sta se ona vsedla na Ljubljanske učiteljske stolice? itd. — no, potem je pač vsak pošten prijatelj ljudskih šol opravičen vprašati: ali to so tisti možje, ki hočejo krmilo šolstva v svojih rokah imeti? ali je od teh pričakovati kake koristi za naše šole? Ali jih ni sram, če njihovi učenci take liste v svoje roke dobijo?!

In vse to se godi v taboru liberalcev, iz katerega ima Mesia šolstva priti! Če to tako naprej gré, požre še liberalec liberalca. Zato gledamo mi „klerikalci“ take boje mirno od daleč in si z Göthe-om mislimo o njih, kar je pél v „Weissagungen des Bakis“ tako-le:

„Sprich, wie werd' ich die Šperlinge los?“ — so fragte der Gärtner —
Und die Raupen dazu, ferner das Käfergeschlecht,
Maulwurf, Erdfloh, Wespe, Würmer, das Teufelsgezüchte?“ —
„„Lass' sie nur Alle: so frisst Einer den Andern auf!““

— „Slov. Narodu“ so celó tiskarne pomote časnikov voda na njegov mlin. Na podlagi take pomote, ki jo pa vsak misleč bralec z roko lahko zgrabi, je unidan „Novicam“ čestital, da bodo o brezverskih postavah ž njim in „vélikim“ Šukljejem kmalu soglasne. V zadnjem listu pod rubriko „Novičar“ so namreč „Novice“ iz „Reforme“ povzele zanimiv članek proti civilnemu zakonu; al stavcu se je primerila, čeravno ni bil pustni torek, nesreča, da zadnji obširni kos tega članka, ki se začenja z besedami: „To pa ob enem spričuje, da se cerkveni nasprotniki kar naravnost smešne delajo pred svetom“ itd., je prestavil gori k prvemu članku iz Dunaja, ki govorí o potovanji cesarjevem na Rusko. Da se tej novici ne prilegajo besede o „cerkvenih nasprotnikih“ itd. itd., no, to pač vidi vsak, kdor ima v glavi očí. Ali je pa stavec morebiti nalašč nastavil limance, in jurček se pa le zopet vjel? — S tem ob enem popravljamo tiskarno pomoto zadnjega lista. — „Slov. Gosp.“ piše o „mladoslovencih“ tako-le: „Da bodo naši „mladi“ polagoma za vsem v nemčurski tabor prestopili, to so previdni možje že davno prerokovali, in to se na Kranjskem vedno bolj očitno kaže. Tudi iz Štajarskega Ptuja čujemo prav zanimive rečí o tamošnjih „mladoslovencih“.

Dr. Ploj se je kmalu po zadnji, za njega malo častni volitvi odpovedal predsedništvu Ptujske čitalnice ter ob enem stopil iz njenega odbora. Poslednje je storil tudi dr. Gregorič, našim bralcem od pretekle jeseni znani korespondent „N. fr. Presse“ za groš. Obadva se kaj skrbno izogibujeta slovenske čitalnice in sta v zadnjem času postala glavna stebra hirajoče nemške kazine. Nedavno je „mali doktor“ v nekem shodu kazincev tako navdušeno govoril in opisoval strašno sramoto, v katero bi pred vsem omikanim svetom prišlo slavno mesto Ptuj, ko bi pustili kazino razpasti; Ptujski očetje so strmeli in iz hvaležnosti volili govornika v novi odbor.“

— (*Maskarada*), ki jo je „Sokol“ včeraj aranžiral v čitalnici, je privabila, kakor vsako leto, tako tudi letos mnogo ličnih mask, nekatere jako elegantne, v lepo okinčano dvorano. Ker je tudi mnogo druzega občinstva, samo s šaljivo „Sokolovo“ marko zaznamovanega, se zbralo, bila je veselica jako živahna, a v vsem čedna in poštena.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Pred odhodom na Rusko je cesar poslal ministerstvu pismo, v katerem govorí od nadlog, ki tarejo vse dežele njegovega cesarstva, in mu priporoča, vse močí napeti, da se na pomoč pride ljudstvu, ki živí v stiskah, posebno naj skuša delalcem in rokodelcem zaslužka nakloniti s tem, da se začnó take stavbe (poslopja, železnice itd.) delati, pri katerih si ljudje morejo kaj zaslužiti.

— 13. dne t. m. se je cesar naš srečno pripeljal v Petrograd; na kolodvoru ga je pričakal car Ruski z rodovino svojo in preprijazno sprejel. Njemu na čast je mesto okinčano in pripravlja se mu mnogo svečanosti. Do 22. dne t. m. misli ondi ostati. — Časnik „Golos“ piše, da časi so pretekli, ko ste Avstrija in Rusija v razporu bili. „Zveza Rusije, Avstrije in Nemčije najbolje je poroštvo mirú, kajti nikakoršna sila na svetu proti njim ne more nič opraviti“. No! to bodo pa pri teh besedah poskočili nemški demokrati na noge in se trikrat prekrižali pred „sveto alianco“.

— Zbornici poslancev je 13. dne t. m. ministerstvo v obravnavo izročilo 4 predloge o prenaredbi (reformi) davkov, namreč prenaredbo 1) davka od pohištev, 2) od pridobitve (zaslužka), 3) od prihodkov tacega imetka ali premoženja, katero ne spada pod zemljiški, hišni ali pridobitni davek, in 4) od dohodkov osebnih. Ni podobe, da bi po tej prenaredbi se davki znižali, marveč kaže se, da, če je še kje kaka luknjica davka prosta bila, da se vprihodnje z davkom zamaši. — Ko se je v 19. seji obravnavala postava, koliko rekrutov se ima za letošnje leto vzeti, je Štajarski nemški poslanec in kmet Bärnfeind tako odkritosrčno govoril o nadlogah kmetiškega stanú, da drugi pot prinesemo ves njegov govor. — V isti seji je Moravsk poslanec dr. Meznik z družniki svojimi vprašanje stavil na ministra nauka: ali dobí slovanski narod na Moravskem v pravični razmeri z nemškimi slovanskih srednjih šol? Kazal je grozno krivico, ki se godí narodu slovanskemu, ki šteje poldrugi milijon glav, pa ima le 6 slovanskih srednjih šol, nemški pa, ki šteje le pol milijona, jih ima 24.

— Časniki pišejo, da delegaciji začnete svoje zborovanje 20. aprila v Peštu. Med tem prestane državni zbor na Dunaji.

— Družba Dunajskih delalcev je vložila zbornici poslancev spomenico, v kteri razlaga svoje želje in zahteva politično veljavo in zastop v zboru. Po nasvetu dr. Koppa bilo je to pismo izročeno posebnemu odseku v prevdarek in poročilo, — spomenica Českih poslancev pa, ki zastopajo veliki narod slovanski, bila je unidan, kakor je našim bralcem znano, čeravno jo je Hohenwart iskreno priporočal, pod klop vržena. Res, narobe svet!

— Grof Hohenwart je povabil te dni kolovodje raznih strank državnega zbora v posvet, da bi se namreč ob prihodnjih volitvah v razne odbore primerno število odbornikov iz vsake stranke izbralo. Pri tem shodu se je razmera strank tako-le pokazala: levičniki (liberalci) štejejo 88 glav; Rusini, ki z onimi glasujejo, 14 glav; središniki (veliko posestvo) 54; Poljaci 43; desno središče („pravna“ stranka) 40; demokrati 5, odlični nemški „mladi“ 57; 4 mladoslovenski poslanci iz Kranjskega in Tržaškega: Razlag, Vošnjak, Pfeifer in Nabrgoj — spadajo med „divjake“ (tako se namreč imenujejo v parlamentarnem življenji oni odlomki poslancev, ki se nočejo nobeni stranki pridružiti, marveč samotarijo za-se). Kaj da je blagi Hohenwart dosegel, ni še znano; menda hoče previdni politikar do dejanskih dokazov priti, da z večino tega državnega zbora ni doseči porazumljenja na nobeno stran, česar se bo kmalu do živega prepričal.

Česko. Iz Prage. — Zoper sklep nemških poslancev v deželnem zboru, po katerem se iz više realke Pražke ima odstraniti krščanski nauk, so škofi Českí vložili protest naravnost pri cesarju.

Ogersko. Iz Pešta. — Podoba je, da voz Magjarske politike je tako v blato zavožen, da ne bode lahko mogoče spraviti ga na lepo. Brž ko cesar se vrne iz Ruskega domú, bode mu neki sedanje ministerstvo nasvetovalo, novo izvoliti. Če pa časnik „Hon“ priporoča, naj v novo ministerstvo stopijo zastopniki vseh strank, bila bi ta koalacija to, kar sta — noč in dan. Mož, ki je pretekla leta vodil politiko Magjarsko — Deak — je po bolezni ves onemogel. Dvalizma sad se bode zdaj še le pokazal.

Parsko. Iz Monakovega se piše, da kolera čedalje huje razsaja; vedno zvonijo zvonovi in le procesije se vidijo; kdor more, beží. Od 15. novembra je zbolelo 2788 ljudí in umrlo 1303.

Vipavskim vinorejcem na znanje!

Podpisani se vdano priporoča za vsakovrstno sodarsko delo, bodi-si na domu posestnikov ali pa v delalnici deželne vino- in sadjerejske šole na Slapu.

Vaclav Kutan,
sodarski mojster Slapške šole.

Žitna cena

v Ljubljani 14. februarija 1874.

Vagán v novem denarji: pšenice domače 7 fl. 20. — banaške 7 fl. 92. — turšice 5 fl. —. — soršice 4 fl. 20. — rži 4 fl. 80. — ječmena 3 fl. 90. — prosa 3 fl. —. — ajde 4 fl. 40 — ovsa 2 fl. —. — Krompir 3 fl. —.

Kursi na Dunaji 16. februarija.

5% metaliki 69 fl. 25 kr.	Ažijo srebra 106 fl. — kr.
Narodno posojilo 74 fl. 35 kr.	Napoleondori 8 fl. 96 kr.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Založnik: Jožef Blaznikovi dedici v Ljubljani.